

شیوه‌های تربیت خویشتن

در نهج البلاغه

هاجر تحریری نیک صفت

www.ketab.ir

www.DEHSARA.com

سرشناسنامه	تحریری نیک صفت، هاجر، ۱۳۴۳ -
عنوان قراردادی	نوح البلاغه، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور	شیوه‌های تربیت خویشتن در نوح البلاغه / هاجر تحریری نیک صفت.
مشخصات نشر	رشت، دهسرا.
مشخصات ظاهری	۲۰۸ ص.، اج. (بدون شماره‌گذاری)
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۹۷-۰۹۱-۰
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
موضوع	علم‌بن ابی‌طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت-۳۰ ق. -- تخریه درباره خودسازی
موضوع	علم‌بن ابی‌طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت-۳۰ ق. -- نوح البلاغه -- نقد و تفسیر
موضوع	خودسازی (اسلام).
شناسه افزوده	علم‌بن ابی‌طالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت-۳۰ ق. -- نوح البلاغه، برگزیده، شرح
رده‌بندی کنگره	ش ۹ / ۳ / ۳۸ / ۵۴۲۳ / BP
رده‌بندی دیوین	۲۹۷ / ۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی	۲۰۶۱۴۸۸

- نام کتاب: شیوه‌های تربیت خویشتن در نوح البلاغه
- مؤلف: هاجر تحریری نیک صفت
- ناشر: انتشارات دهسرا (ناشر برگزیده) ۸۹، ۸۷، ۸۵، ۷۹، ۹۰، ۹۲، ۹۳، ۹۶، ۹۸ و
- دفتر مرکزی و نمایشگاه: رشت، پ.خ لاکانی، ابتدای خ هفده شهریور
- تلفن: ۰۳۳۲۳۰۹۷۱-۳۳۲۶۰۰۵۵-۳۳۲۶۰۰۵۵-۰۳۳۲۴۱۹۷۱-۰۳۳۲۴۱۹۷۱ فکس: ۰۳۳۲۴۱۹۷۱-۰۳۳۲۴۱۹۷۱
- حروفچینی و صفحه‌آرایی: فریبا عزیزی، انتشارات دهسرا
- نوبت چاپ، تاریخ انتشار: چاپ هفتم، سال ۱۴۰۳ شمارگان: ۱۰۰
- تعداد صفحات، قطع: ۲۰۸ صفحه، وزیری
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: لیتوگرافی همراهان، چاپ توکل
- شماره استاندارد بین‌المللی کتاب: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۷-۰۹۱-۰
- قیمت در سراسر کشور: ۸۴،۵۰۰ تومان

www.DEHSARA.com

کلیه‌ی حقوق قانونی و شرعی برای مؤلف و ناشر محفوظ می‌باشد و هیچ شخص حقیقی یا حقوقی، حق تکثیر تمام یا قسمتی از این اثر را نداشته و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

فصل اول

۱۵	..... آشنایی اجمالی با نهج البلاغه
۱۹	..... ریشه‌ها و زمینه‌های پیدایش نهج البلاغه
۲۱	..... افرادی که سخنان امیرمؤمنان را جمع‌آوری نمودند

فصل دوم

۲۵	..... تربیت خویشتن، ابزار و موانع
۲۶	..... مفهوم تربیت
۳۱	..... رهایی از غفلت (بیداری)
۳۳	..... آثار بیداری
۳۷	..... صراط مستقیم
۳۹	..... توبه
۴۲	..... مراتب و درجات توبه
۴۳	..... مراحل توبه
۴۵	..... شیطان و ویژگی‌های آن
۴۸	..... گناه و اقسام آن
۵۰	..... تقوی از دیدگاه امیرالمؤمنین علیه‌السلام
۵۲	..... آثار تقوی

فصل سوم

۵۹	..... تربیت جنبه‌های مختلف شخصیت فرد از دیدگاه امام علی در نهج البلاغه
۶۱	..... روش‌های تربیت جنبه‌های بدنی در نهج البلاغه
۶۶	..... روش‌های تربیت عقلانی در نهج البلاغه
۷۰	..... اهمیت تفکر از منظر علی علیه‌السلام
۷۲	..... تفکر درباره خدا
۷۳	..... تفکر درباره عالم خلقت
۷۴	..... تفکر در کتاب خدا
۷۵	..... تفکر درباره فلسفه وجودی پیامبر و اندیشه در سخنان او
۷۶	..... تفکر در ماهیت دنیا

۷۸	..... تفکر در تاریخ
۷۸	..... نشانه‌های خردمند از دیدگاه علی علیه‌السلام
۷۸	..... منظم بودن
۷۹	..... کم حرفی
۷۹	..... پندپذیری
۷۹	..... رازداری
۸۰	..... گزینش درست
۸۰	..... آفات عقل
۸۰	..... هوای نفس
۸۱	..... وابستگی گروهی
۸۱	..... خودمحوری
۸۱	..... شوخی
۸۲	..... طمع
۸۲	..... فقر
۸۲	..... آیا عقل در برابر دین است؟
۸۲	..... روش‌های تربیت عواطف در نهج‌البلاغه
۸۴	..... محبت
۸۶	..... خشم
۹۰	..... ترس
۹۱	..... ترس‌های خردپذیر و سازنده
۹۱	..... ترس از گناه
۹۱	..... ترس از جاذبه دنیا
۹۳	..... ترس‌های ناروا و خردناپذیر
۹۳	..... ترس از مشکلات مبارزه
۹۴	..... ترس از مرگ و شهادت
۹۴	..... روش‌های تربیت اجتماعی در نهج‌البلاغه
۹۸	..... مفهوم اجتماعی بودن آدمی از دیدگاه امام علی علیه‌السلام
۱۰۰	..... اصول تربیت اجتماعی
۱۰۱	..... ۱- اصل حفظ و ارتقای فردیت
۱۰۲	..... ۲- اصل اتکا بر سنت و فرهنگ و گزینش آن
۱۰۳	..... ۳- اصل غلبه بر خود محوری
۱۰۶	..... رفتار مطلوب اجتماعی از دیدگاه علی علیه‌السلام
۱۰۷	..... اصلاح رابطه بین خود و خدا
۱۰۷	..... خود را در محضر خدا دیدن

۱۰۹	.....	اصلاح بین مردم .....
۱۰۹	.....	برقراری ارتباط مناسب با خویشاوندان .....
۱۱۲	.....	رعایت حقوق مردم .....
۱۱۳	.....	در امان بودن مردم از او .....
۱۱۳	.....	نصیحت کردن یکدیگر .....
۱۱۳	.....	همکاری در برقراری حق .....
۱۱۴	.....	روش‌های تربیت اخلاقی در نهج البلاغه .....
۱۱۵	.....	اهمیت تربیت اخلاقی .....
۱۱۷	.....	محور اخلاق در نهج البلاغه، کرامت و عزت نفس .....
۱۱۹	.....	رعایت روابط در تربیت اخلاقی .....
۱۱۹	.....	الف - در روابط با خود
۱۱۹	.....	خودآگاهی .....
۱۲۴	.....	پرهیز از کاهلی و کندی .....
۱۲۷	.....	پرهیز از دنیاپرستی .....
۱۲۸	.....	خود ناصح خویش باشد .....
۱۳۰	.....	شب زنده‌داری .....
۱۳۲	.....	پرهیز از هوای نفسانی .....
۱۳۵	.....	زهد .....
۱۴۲	.....	سکوت .....
۱۴۸	.....	ب - روابط با خدای خود
۱۴۸	.....	بندگی .....
۱۵۱	.....	شکر و سپاسگزاری از حق .....
۱۵۴	.....	نمونه‌هایی از سپاسگزاری امیرمؤمنان .....
۱۵۵	.....	اخلاص .....
۱۵۸	.....	مرتبۀ پایین اخلاص .....
۱۵۹	.....	مرتبۀ بالای اخلاص .....
۱۵۹	.....	مرتبۀ عالی اخلاص .....
۱۶۲	.....	حب حضرت حق .....
۱۶۶	.....	صبر .....
۱۶۹	.....	توکل .....
۱۷۲	.....	تفویض .....
۱۷۳	.....	رضا .....
۱۷۵	.....	تسلیم .....

ج - روابط خود با دیگران

۱۷۷	.....
۱۷۹	..... دلسوزی نسبت به هدایت و نجات مردم
۱۸۳	..... پرهیز از دروغ
۱۸۴	..... پرهیز از فخر فروشی
۱۸۶	..... حسن خلق
۱۸۹	..... حلم

د - روابط طبیعت و جهان هستی

۱۹۱	.....
۱۹۴	..... در سایه‌سار نخل ولایت
۱۹۷	..... جمع‌بندی و پیشنهادات
۲۰۰	..... فهرست منابع و مأخذ
۲۰۵	..... مقالات
۲۰۷	..... پایان نامه و مصاحبه
۲۰۸	..... Abstract

مقدمه

امسال فرصتی است که از جان بخوانمت
با این که سخت می‌شود از تو، نوشت و گفت
ای آیه شریفه تطهیر، مایلی
من بارها اجازه گرفتم از آسمان
دیدم کلیشه‌ای است بگویم، «بزرگ‌مرد»
چشمی بده عمیق که با آن ببینمت
انسان کجاست؟ قحطی انسان شگفت نیست
در قحطی سکوت، فراوان بخوانمت
این بار سعی کرده‌ام که آسان بخوانمت
من با کلام لهجه قرآن بخوانمت
تا او اجازه داد که باران بخوانمت
یا خون سرخ در رگ ایمان بخوانمت
یا یک گلوی سرخ، که با آن بخوانمت
بگذار بعد از این فقط «انسان» بخوانمت^۱

پروردگار متعال، هدف از خلقت انسان را «عبودیت» و رسیدن به مقام بندگی دانسته است. چنان که می‌فرماید: «ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون»^۲. هر روز در نمازهایمان شهادت می‌دهیم که مقام بندگی بالاتر از مقام رسالت است و محمد صلی‌الله علیه و آله

۱ - شعر از فاطمه آقاقراری است که در همایش تربیت در سیره و کلام علی علیه‌السلام قرائت شد.

۲ - سوره ذاریات، آیه ۵۶

و سلم از جمله کسانی است که به این مقام رسیده و گل سرسید آفرینش است. «اشهد انّ محمداً عبده و رسوله». پیشی گرفتن واژه «عبد» بر «رسول» خود بیانگر این نکته است که پیامبر عظیم‌الشأن اسلام ابتدا عبد خداست و بعد رسولش. که اگر نبود بندگی او، به مقام رسالت هم نمی‌رسید. برای تکمیل رسالت پیامبر، نیاز به وجود ائمه بر حقی بود، تا آن چه را که پیامبر از سوی خدا آورده برای مردم تبیین و روشن سازند و گره از سئوالات گوناگون انسان‌ها بگشایند و دستشان را بگیرند و به سر منزل مقصود برسانند. با این انگیزه بود که من دست به دامن امیرمؤمنان علیه‌السلام شدم و خواستم با اجازه خودش، چند صباحی در مکتب پرفیض او نشسته و تلمذ کنم. وقتی وارد گود شدم دیدم لیاقت چون منی نیست که در این عرصه حضور یابد. سخت شرمنده شدم و از مولایم جهت این جسارت عذرخواهی کردم، اما راه برگشت هم نداشتیم و راستش را بخواهید دل برگشتن را هم نداشتیم. التماس کردم، گریه کردم، تمنا نمودم تا حضرت راهم داد. مرحوم محمد دشتی هم به این نکته اشاره دارند که: «برای آشنایی با نهج‌البلاغه و سخنان بلند امام علی علیه‌السلام، باید به فراهم نمودن ابزار و امکانات معنوی توجه کامل داشت. زیرا در برابر کلام غیبی علی علیه‌السلام قرار گرفته‌ایم که فوق کلام مخلوق است و همه از منبع وحی الهی جوشیدن گرفته است. این کتاب، یک کتاب معمولی نیست، عرفان است و معارف الهی، علم است و علوم غیبی، با چشم و دلی آلوده به آستانه آن نمی‌شود راه یافت.»^۱

هدف کلی من از این نگارش این بود که شیوه‌های تربیت خویشتن در نهج‌البلاغه را بررسی نمایم و برای دستیابی به این هدف باید اهداف ویژه‌ای را دنبال می‌کردم که عبارتند از:

- بررسی راه‌های تربیت از دیدگاه علی علیه‌السلام در نهج‌البلاغه
- بررسی موانع تربیت از دیدگاه علی علیه‌السلام در نهج‌البلاغه
- ویژگی‌های انسان کامل از دیدگاه علی علیه‌السلام در نهج‌البلاغه
- بررسی و چگونگی پرورش ابعاد گوناگون وجودی فرد (در جنبه بدنی، عاطفی، عقلانی، اجتماعی و اخلاقی) از دیدگاه علی علیه‌السلام در نهج‌البلاغه

این مطالعه براساس روش اسنادی انجام شده است. به این ترتیب که با مطالعه نهج البلاغه، خطبه‌ها، نامه‌ها و سخنانی که به گونه‌ای در ارتباط با تربیت انسان بودند، استخراج و پس از طبقه‌بندی موضوعی با مراجعه به تفاسیر گوناگون، فرهنگ لغت‌های مرتبط، تفاسیر گوناگون قرآن و کتاب‌های روانشناسی، اخلاقی و عرفانی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

امید این است که با تهیه این مجموعه، گامی کوچک در جهت یاری رساندن به خود و دیگران در راستای تحقق اهداف تربیت اسلامی برداشته و موجبات فراهم شدن زمینه برای شیعه واقعی شدن را فراهم نماییم. این مجموعه می‌تواند به عنوان یک کتاب راهنما مورد استفاده مربیان عزیز و اساتید محترم دانشگاه قرار گیرد و سپاسگزار خواهیم شد که برای اصلاح آن در چاپ‌های بعدی از ارائه نظرات ارزشمند خود به اینجانب دریغ نفرمایند.

در خاتمه لازم می‌دانم از زحمات اساتید عزیزم سرکار خانم معصومه خاکبان و سرکار خانم سلاطین اشرفی که یاری‌گر من بوده‌اند تا مبدأ میلیم به این سمت و سو باشد، قدردانی نمایم. همچنین از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر علی قائمی امیری که در کلاس «تربیت در نهج البلاغه» موجبات افزایش عشق و علاقه‌ام را به نهج البلاغه با تدریس معنوی و انتخاب موضوعات مناسب، فراهم نمودند تشکر نمایم و سعادت و عاقبت خیری این عزیزان و دیگر اساتیدم را از ایزد منان خواهان باشم.

ربنا تقبل منا انک انت السميع العليم

هاجر تحریری نیک‌صفت

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

۱۳۸۹/۵/۱

